10. 12. 2024

ID: 118908

Výměra trestu

Je-li relativně nižší závažnost činu (např. při škodě v řádu jednotek milionů Kč, spáchání činu osobou jinak zachovalou), větší časový odstup od spáchání činu, delší doba trvání trestního stíhání, jakož i s ohledem na současně ukládanou povinnost k náhradě škody a s ohledem na uložení i dalšího, vedlejšího trestu (např. peněžitého), důvodem pro ukládání trestu odnětí svobody „mimořádně“ pod dolní hranici zákonné trestní sazby, tím spíše se stejné parametry musí obdobně uplatnit při výběru druhu trestu a jeho výměry tam, kde trestní sazbu trestu odnětí svobody zákonodárce stanovil mírnější a umožnil tím i sám (podle obecných pravidel) jej uložit v takové výměře, aby nebylo nutno jej ukládat jako nepodmíněný.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 5 Tdo 454/2024-6479 ze dne 31.7.2024)

Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání o dovolání, které podal obviněný J. R., v době rozhodnutí ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Jiřice, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 9. 2023, sp. zn. 1 To 82/2022, jenž rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 1 T 8/2016, tak, že podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. se částečně zrušuje rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 9. 2023, sp. zn. 1 To 82/2022, a to pouze ve výrocích pod body IV. a V. ohledně obviněného J. R. Ve zbývajícím rozsahu zůstává napadený rozsudek nezměněn. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušenou část rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Vrchnímu soudu v Olomouci přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

I. Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 7. 12. 2021, sp. zn. 1 T 8/2016, pod bodem 1) jeho výrokové části byl obviněný J. R. (dále jen „obviněný“ – nebude-li výslovně uvedeno jinak, případně též „dovolatel“), uznán vinným zločinem dotačního podvodu podle § 212 odst. 1, odst. 5 písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a to včetně zákona č. 333/2020 Sb. (dále ve zkratce jen „tr. zákoník“), a zločinem poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 odst. 1, odst. 4 písm. c) tr. zákoníku. Za tyto trestné činy mu byl podle § 212 odst. 5 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 5 let, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 67 odst. 1 a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku mu byl uložen peněžitý trest ve výměře 250 denních sazeb po 2 000 Kč, celkově tedy ve výši 500 000 Kč. Podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku mu byl uložen také trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu ve sdruženích a spolcích po dobu trvání 8 let. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. mu byla též uložena povinnost zaplatit poškozené České republice – Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, se sídlem Karmelitská 7, Praha 1 (dále též ve zkratce jen „MŠMT“), na náhradu škody částku ve výši 7 555 745,71 Kč, se zbytkem svého nároku byla poškozená podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Uvedeným rozsudkem soud prvního stupně uznal vinnými též spoluobviněné P. Č., A. V. a J. B. a zprostil obžaloby T. S., dále rozhodl podle § 102 a § 101 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku o ochranném opatření

ve formě zabrání náhradní hodnoty.

2. Uvedené trestné činnosti se obviněný podle rozsudku soudu prvního stupně dopustil (zjednodušeně uvedeno) následovně. Obviněný J. R., jako předseda představenstva občanského sdružení XY, později jako předseda výboru spolku XY (dále ve zkratce jen „XY“), podal dne 20. 5. 2011 Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR žádost o finanční podporu z operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost na projekt „XY“. Na jejím základě bylo dne 20. 12. 2011 vydáno rozhodnutí o poskytnutí dotace XY s nepřímými náklady v celkové maximální výši 34 211 554,40 Kč, z toho maximálně 29 079 821,24 Kč z prostředků Evropského sociálního fondu a maximálně 5 131 733,16 Kč z prostředků státního rozpočtu České republiky. Dotace měla být použita též na úhradu nákladů klíčové aktivity označené jako „stáže v inovačních podnicích včetně mentoringu“. Základem měly být stáže pro studenty vysokých škol u českých a zahraničních obchodních společností. Obviněný však v úmyslu vylákat dotační prostředky předložením nepravdivých dokladů nechal zpracovat a poskytovateli dotace doručit průběžnou monitorovací zprávu, mimořádné monitorovací zprávy a závěrečnou monitorovací zprávu, jejichž součástí byla vždy příslušná žádost o platbu dotačních prostředků. K nim připojil doklady, z nichž vyplývalo, že probíhaly stáže konkrétních studentů u obchodních společností uvedených ve výroku rozsudku, že jednotlivým studentům bylo propláceno cestovné, stravné a ubytování za dobu vykonávání stáže a že XY hradilo náklady stáží a mentoringu obchodním společnostem i studentům. Obviněný však věděl, že ve skutečnosti uvedené stáže neprobíhaly, XY jím uváděné náklady nevznikaly a poskytnuté dotační prostředky byly používány na jiné než určené účely. Zfalšované či fiktivní doklady o stážích studentů a o nákladech na cestovné, ubytování a stravu vytvářeli nebo nechávali vytvářet na různých místech v České republice na základě pokynů obviněného J. R., další spoluobvinění P. Č., J. B. a A. V., případně další přesně nezjištěné osoby. Na podkladě uvedených monitorovacích zpráv, žádostí o platbu a připojených nepravdivých dokladů byly všechny tyto údajné náklady XY proplaceny. Obviněný J. R., tak způsobil České republice zastoupené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy škodu v celkové výši 7 555 745,71 Kč, z čehož 85 % (6 422 383,85 Kč) pocházelo z Evropského sociálního fondu.

3. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali státní zástupce, obvinění J. R., a A. V. a zúčastněné osoby Kistler Eastern Europe, s. r. o., ANAFRA, s. r. o., a TOBOS, s. r. o., odvolání, o nichž rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 7. 9. 2023, sp. zn. 1 To 82/2022, následovně. Odvolací soud jednak (pod bodem I.) podle § 258 odst. 1 písm. b), d), odst. 2 tr. ř. z podnětu odvolání státního zástupce a zúčastněných osob Kistler Eastern Europe, s. r. o., ANAFRA, s. r. o., a TOBOS, s. r. o., napadený rozsudek částečně zrušil ve výroku o trestu uloženém obviněnému P. Č. a ve výroku o zabrání náhradní hodnoty ve vztahu ke všem zúčastněným osobám, jednak (pod bodem II.) podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu uložil obviněnému P. Č. trest, jednak (pod bodem III.) uložil ochranná opatření zabrání náhradní hodnoty zúčastněným osobám, jednak (pod bodem IV.) podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodná odvolání obviněných J. R., a A. V., jednak (pod bodem V.) konstatoval, že jinak zůstal napadený rozsudek nezměněn.

II. Dovolání obviněného

4. Proti uvedenému rozsudku soudu druhého stupně podal obviněný J. R., prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřel o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř., neboť napadené rozhodnutí podle něj spočívalo na nesprávném právním posouzení skutku a na extrémním nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými závěry. Dále soudu druhého stupně vytkl, že nebyly provedeny obviněným navrhované důkazy.

5. Obviněný ve svém obsáhlém dovolání (doplněném o přílohy) nejprve zrekapituloval průběh

dosavadního trestního řízení, dále v něm (pod bodem III.) poněkud zmatečně uvedl, že dovolání směřuje proti všem výrokům rozsudku soudu prvního stupně, nicméně z hlavičky i z jiných pasáží (včetně návrhu na zrušení obou rozsudků soudů nižších stupňů) vyplývá, že dovoláním skutečně napadl rozsudek odvolacího soudu (a nikoli soudu prvního stupně). Své námitky rozdělil do tří oblastí, jednak napadal nedůvodné neprovedení navrhovaných důkazů (bod IV., zároveň má jít o část A.), jednak nesprávnost skutkových zjištění určujících pro naplnění znaků trestného činu (bod V., zároveň má jít o část B.), což vše podřadil pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jednak nesprávnost právního posouzení skutku (bod V., zároveň má jít o bod C.), což podřadil pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. K tomu poněkud zmatečně doplňoval shrnutí námitek k bodu A., resp. poté k bodu B+C. K uvedenému pak připojil ještě další námitky (aniž by je však výslovně podřadil pod konkrétní dovolací důvod), které se týkaly náhrady škody v bodě VI. dovolání a tvrzeného porušení práva na spravedlivý proces v bodě VII. dovolání, v němž ale zpochybňoval vlastně jen správnost výměry trestu, prokázání zavinění, nesprávnou aplikaci polehčujících a přitěžujících okolností (tj. opět otázku výběru druhu trestu a jeho výměry) a další související aspekty (opět týkající se trestání). Jednotlivé části dovolání pak bohatě vnitřně členil do podbodů a jednotlivé dílčí námitky uplatňoval též opakovaně ve více částech, své podání pak prokládal shrnutími námitek, v nichž argumentaci opakoval, nadto dovolání doplnil řadou příloh, které ještě dalším podáním doplnil.

6. Námitky obviněného tak lze shrnout následovně. Podle obviněného odvolací soud především pochybil, pokud neprovedl obviněným navrhované podstatné důkazy, zejména opětovný výslech svědků V. T. a O. Š., jakož ani znalecký posudek ke zjištění výše škody a toho, kdo podepisoval nepravdivé doklady ke studentským stážím. Soud prvního stupně dokonce výpovědi těchto svědků dezinterpretoval tak, že z jejich svědectví vůbec nevyplývá, že by spoluobviněný T. S. řídil tyto aktivity nebo s nimi měl něco společného. Významnou byla svědecká výpověď V. T. ze dne 8. 9. 2020, ze které vyplývala aktivní role spoluobviněného T. S. a jeho spolupráce s P. Č. při řízení projektu stáží. Svědek O. Š. také potvrdil řídící roli spoluobviněného T. S. v této části projektu a specificky při praktické realizaci stáží. Obviněný J. R., má za to, že uvedená výpověď jasně kontrastovala s následným zproštěním spoluobviněného T. S. obžaloby. Soud druhého stupně v reakci na návrh opětovného výslechu svědků V. T. a Š. neučinil žádná opatření, pouze zdůraznil, že opětovné výslechy by nic nezměnily. Odvolací soud se tak vůbec nevypořádal s rozporuplností mezi výpověďmi svědků a obsahem rozsudku ohledně řídící role spoluobviněného T. S., který byl zproštěn obžaloby, přestože klíčoví svědci potvrdili, že měl rozhodující pozici v projektu a byl jedním z vedoucích pracovníků ve skupině Energoklastr. Odvolací soud tedy měl pečlivě přezkoumat všechny relevantní svědecké výpovědi a zohlednit je při posuzování role T. S. v kontextu tohoto projektu.

7. Další pochybení na straně soudu druhého stupně obviněný spatřoval v tom, že nebyl opatřen a proveden znalecký posudek ke zjištění, kdo podepisoval nepravdivé doklady ke stážím. Zdůvodnění takového postupu považuje obviněný za nedostatečné a nesprávné. Dovolatel opakovaně jak policejnímu orgánu, tak i soudu prvního stupně, navrhoval, aby bylo zjištěno, kdo a jakým způsobem podepisoval veškeré doklady ke stážím, neboť z výpovědí svědků (O. Š., V. T., A. P. či M. B.) jednoznačně vyplynulo, že tak činil spoluobviněný P. Č. nebo spoluobviněný T. S. nebo oba společně. Kategoricky se pak ohradil vůči nařčení z manipulací s výkazy stáží, neboť jakákoli jeho účast na falšování těchto výkazů byla vyloučena. Zdůraznil, že to byl právě on, kdo v případě jakýchkoli pochybností o průběhu stáží, z této skutečnosti vyvodil důsledky, a to provedením auditu, nahlášením jak poskytovateli dotace (poškozenému MŠMT), tak i Policii České republiky, resp. vymáháním náhrady škody. Jediné své pochybení spatřoval v tom, že převedl své pravomoci na své spolupracovníky, tj. na T. S. a P. Č. Nesouhlasil pro ten případ ani s možným vyvozením své trestní odpovědnosti za nevěrnou správu ve smyslu § 221 tr. zákoníku. Rovněž namítl neprovedení znaleckého posudku ke zjištění výše škody, neboť výpočet způsobené škody byl podle jeho názoru chybný.

8. Podle obviněného byly chybně hodnoceny v prvé řadě výpovědi svědků J. P. a F. B., kteří měli přímý prospěch ze svých nepravdivých výpovědí, což nebylo vůbec zohledněno. Soudy nižších stupňů svým přístupem zároveň porušily základní zásady trestního řízení jako je zásada presumpce neviny a in dubio pro reo. Obžaloba totiž přejala tvrzení svědka J. P. z trestního oznámení, že účelem byla kompenzace náhrady škody (dluhu, tzn. vícenákladů) z výpovědi smlouvy o výstavbě XY. Smlouva o poskytování stáží mezi obchodními společnostmi „aerodynamics“ a XY ale byla uzavřena o 14 dnů dříve. Při hodnocení svědecké výpovědi F. B. soudy nijak nereflektovaly listinné důkazy ani výpovědi svědků V. T., O. Š., P. S., kteří popírali svědectví F. B.

9. Soudy nižších stupňů také podle dovolatele dezinterpretovaly výpověď spoluobviněného A. V. ohledně předání hotovosti obviněnému. Tento spoluobviněný výslovně uvedl, že se tak stalo na základě dohody o narovnání z 26. 1. 2015, náhrada škody tak byla uhrazena ve dvou splátkách. Soud prvního stupně však tuto skutečnost vyhodnotil jako důkaz přitěžující okolnosti ve formě ziskuchtivosti. Soudy nižších stupňů vyhodnotily podle obviněného nesprávně také výpovědi svědka Leopolda Tichého (zřejmě měl na mysli MUDr. Leopolda Tvrdého, zástupce obchodní společnosti RadEX Primar, s. r. o.) a dalších svědků (Petra Starůstky, V. K.) a spolupracovníků (O. Š., V. T., A. P.) o tom, že vedoucím skupiny byl právě T. S. Dovolatel nemohl ovlivnit, že spoluobvinění T. S. a P. Č. zjednodušili vykazování stáží a prováděli neoprávněné manipulace s dokumentací o aktivitách XY. Dovolatel primárně nesouhlasil se zproštěním spoluobviněného T. S. obžaloby a žádal po dovolacím soudu náležitě posoudit jeho roli v celé věci. Soudům nižších stupňů obviněný také vytkl, že vůbec neprověřily roli a možná pochybení studentů, kteří byli zapojeni do praktických stáží a mnohdy realizaci stáží potvrdili. Skutek mohl být hypoteticky kvalifikován jen jako přečin porušení povinnosti při správě cizího majetku ve smyslu § 220 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku, či přečin porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti podle smyslu § 221 odst. 1 tr. zákoníku, neboť se nejednalo o předem plánovaný podvod.

10. Dále obviněný napadal i výrok o náhradě škody. V řízení podle něj nebylo vůbec prokázáno, že by způsobil škodu v tom rozsahu, který mu byl kladen za vinu. Je přitom zjevné, že rozhodnutí o povinnosti nahradit škodu vycházelo z nesprávného hmotněprávního posouzení věci. Podle jeho názoru byla totiž soudy nižších stupňů nesprávně vyčíslena výše způsobené škody, neboť do ní byly nesprávně zahrnuty faktury, které s realizací studentských stáží nesouvisely. Jako příklad uvedl fakturu společnosti Kistler Eastern Europe, neboť svědek D. R. návštěvu zahraničního pracoviště zrealizoval, poškozené MŠMT to ověřilo, zkontrolovalo a schválilo s tím, že prostředky nebudou kráceny.

11. Uložená povinnost k náhradě škody pak podle obviněného nezohledňovala jeho kroky vedoucí k vymáhání náhrady škody. K této námitce uvedl následující příklady. Chybně byla soudy nižších stupňů vyložena výpověď spoluobviněného A. V., pokud šlo o převzetí částky 240 000 Kč na úhradu nákladů stáží a jednání podle pokynů spoluobviněného P. Č. Spoluobviněný A. V. fakticky podle dohody o narovnání ze dne 26. 1. 2015 vrátil v několika splátkách částku ve výši 120 000 Kč. Šlo o výsledek vymáhání prostředků dovolatelem jménem XY po zjištění nedostatků a výsledek jeho snahy o nápravu, nikoli důkaz ziskuchtivosti a obdržení této částky. Dovolatel se totiž přičinil o odstranění škodlivých následků trestného činu, když vymáhal náhradu škody, kromě spoluobviněného A. V., se jednalo i o obchodní společnosti Promiseo a Merci a částku 535 000 Kč, ale i další obchodní společnosti. Další částka ve výši 1 265 000 Kč, o kterou měla být snížena povinnost k náhradě škody, odpovídá uhrazené náhradě škody na základě dohody o narovnání mezi XY a dovolatelem. Odečtena měla být též částka ve výši 123 717 Kč, která byla zajištěna státním zástupcem, jakož i částka 1 600 000 Kč, což je částka, u níž obviněný požádal finanční úřad, aby přeplatek na DPH a zálohách na dani z příjmů nebyl zaslán na účet XY, ale sloužil k úhradě srážek týkajících se studentských stáží. Povinnost k náhradě škody by podle dovolatele neměla zahrnovat ani částku 2 710 397,82 Kč, což je součet částek zajištěných policejním orgánem u dotčených obchodních společností, které se na rozdíl

od dovolatele skutečně obohacovaly a které byly dotčeny rozhodnutím o zabrání náhradní hodnoty podle § 102 tr. zákoníku.

12. Za zásah do svého práva na spravedlivý proces považoval obviněný uložený trest, který považuje za nepřiměřený, založený na nesprávném vyhodnocení polehčujících a přitěžujících okolností. Poukázal přitom na jiná soudní rozhodnutí, v nichž byli odsuzováni jiní prvotrestaní pachatelé při shodné právní kvalifikaci, aniž by jim byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Obviněný tak shledal porušení ustanovení § 38 odst. 1, 2 tr. zákoníku.

13. Subjektivní stránka ve formě úmyslu přímého či nepřímého ve smyslu § 15 odst. 1 tr. zákoníku nebyla prokázána, natožpak ve vztahu k naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty. Obviněný v dovolání poukázal také na to, že to byl on, kdo v případě pochybností o průběhu stáží vyvodil důsledky, a to provedením auditu, nahlášením věci poskytovateli dotace a Policii České republiky a následným vymáháním náhrady škody. Pochybil maximálně v tom, že převedl své pravomoci na P. Č. a T. S. Obviněný k hmotněprávnímu posouzení tak namítl, že nebylo jakkoli důvěryhodně prokázáno, že by věděl o nerealizování stáží studentů v uvedeném rozsahu. Nebylo ani prokázáno jeho zavinění, že by měl v úmyslu způsobit značnou majetkovou škodu v důsledku podání žádosti o poskytnutí dotace. Vytkl také soudu prvního stupně, že naplnění subjektivní stránky řádně neodůvodnil.

14. Pak se znovu vrátil k uloženému trestu. Podle obviněného byly nesprávně posouzeny polehčující a přitěžující okolnosti, zejména nesouhlasil s tím, že by mu mohlo být vytýkáno, že trestný čin spáchal ze ziskuchtivosti. Tím došlo také k porušení zákazu dvojího přičítání, když byla obviněnému u (obohacovacích) majetkových trestných činů při ukládání trestu vytknuta přitěžující okolnost podle § 42 písm. b) tr. zákoníku (ziskuchtivost), která je již součástí skutkové podstaty obou trestných činů, za něž byl obviněný odsouzen. Soudy nižších stupňů pochybily, pokud došly k tomuto závěru, nijak jej neodůvodnily, ani neuvedly, v čem měla ziskuchtivost spočívat, když navíc ani nedospěly ke skutkovému závěru, že by obviněný měl získat z trestné činnosti nějaký majetkový prospěch, tedy zisk. Obviněný dále shrnul okolnosti, jež naopak měly být brány v potaz jako polehčující (přičinění se o odstranění škodlivých následků trestného činu, dobrovolná náhrada škody, oznámení činu úřadům, lítost). Za důležitý aspekt obviněný označil časový odstup od spáchání trestného činu, uložení nepodmíněného trestu podle něj vzbuzuje otázky ohledně nápravného efektu, pokud mezitím vedl po dobu 10 let bezúhonný život. Dále připomenul, že je na základě soudního rozhodnutí z roku 2018 opatrovníkem bratra, který je upoután na invalidní vozík, stará se také o své rodiče, neboť zdravotní stav otce vyžaduje trvalou péči, zároveň pečuje též o své děti. Soudy nižších stupňů se nevypořádaly s otázkou, proč byl dovolateli uložen trest, který mu znemožňuje další uplatnění a úhradu uložené náhrady škody, stejně jako s tím, že proti obviněnému za zhruba 10 let od dokonání činu nebylo zahájeno žádné jiné trestní stíhání. Při ukládání trestu soudy také podle dovolatele opominuly přerušení trestního řízení v r. 2018 z důvodu jeho vážné nemoci s následnou psychologickou péčí. Zopakoval, že soudy nižších stupňů se při ukládání trestu neřídily obvyklou soudní praxí, neboť jemu uložený trest odnětí svobody měl být ukládán při spodní hranici trestní sazby, a to jako trest podmíněný. Z tohoto důvodu měly být všechny tyto namítané faktory brány v potaz při ukládání trestu.

15. Závěrem dovolání ze všech uvedených důvodů obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil oba rozsudky soudu prvního i druhého stupně a sám jej podle § 265m odst. 1 tr. ř. zprostil obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř., případně uložený trest zmírnil. Alternativně navrhl, aby Nejvyšší soud po zrušení věc vrátil k novému projednání a rozhodnutí některému ze soudů nižších stupňů. Dále podal podnět k tomu, aby předseda senátu Nejvyššího soudu přerušil výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody.

16. Obviněný své dovolání později ještě doplnil dalším podáním ze dne 20. 12. 2023, a to o přílohu č. 9, ve které byla uvedena statistika odsouzení za trestný čin podvodu z veřejně dostupných webových stránek jaktrestame.cz.

17. Obviněný pak ještě své dovolání doplnil dalším velmi obsáhlým podáním označeným jako dovolání, datovaným dnem 30. 4. 2024, podaným po řádném doručení rozsudku odvolacího soudu obviněnému. V něm z velké části opakoval a drobně rozvíjel dříve uplatněné námitky, které podřadil pod již dříve označené důvody (jde o převážnou část tohoto podání), navíc však oproti předchozímu podání (v reakci na vyjádření státního zástupce) své dovolání rozšířil o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. s tím, že mu byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, resp. byl mu uložen ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným, resp. byl mu uložen za současného porušení jeho základních ústavních práv, zejména práva na spravedlivý proces. Rozšířil také námitky týkající se výroku o náhradě škody. Tento výrok podle něj nemůže vůbec obstát, jeho povinnost k náhradě škody by měla být zcela zrušena, anebo alespoň přiměřeně snížena, a to nejméně o částku 6 234 114,82 Kč. Také by mělo být zohledněno, že již uhradil 500 000 Kč a náklady řízení. Velkou část pozornosti věnoval též výroku o trestu, který považuje za nepřiměřeně přísný, a to i pro případ uznání jeho viny. V tomto směru navázal na dřívější podání a své námitky znovu opakoval a drobně rozvíjel. Vyjádřil přesvědčení, že uložený trest se vymyká obvyklé soudní praxi v České republice, kterou dokládal na některých vybraných rozhodnutích.

III. Vyjádření k dovolání a replika obviněného

18. K dovolání obviněného se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství. Po rekapitulaci podaného dovolání a dosavadního průběhu trestního řízení se státní zástupce věnoval konkrétním vzneseným námitkám.

19. Státní zástupce předně upozornil, že obviněný ve svém podání v podstatě opakoval své výhrady, které již předtím uplatnil v řádném opravném prostředku. Odvolací soud se však s nimi podle státního zástupce v napadeném rozhodnutí dostatečným a naprosto přesvědčivým způsobem vypořádal.

20. Z formálního hlediska poukázal na jistou nedůslednost obviněného v označení dovolacích důvodů. Ačkoli obviněný svůj mimořádný opravný prostředek opíral o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a h) tr. ř. a směřoval je proti rozhodnutí odvolacího soudu o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přičemž vady podle uplatněných dovolacích důvodů měl vykazovat již onen odsuzující rozsudek prvoinstančního soudu, neoznačil takové situaci odpovídající dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř. (v jeho druhé alternativě). Tato nepřesnost nicméně nemůže být sama o sobě důvodem vyloučení přezkumu ze strany dovolacího soudu.

21. Nejdříve státní zástupce odmítl jako nepřípustnou argumentaci dovolatele ohledně zprošťujícího výroku z rozsudku prvoinstančního soudu ohledně spoluobviněného T. S., pokud se dovolatel dožadoval po Nejvyšším soudu důkladného přezkumu jeho spoluúčasti na činu. Obviněný totiž může dovolání podat jen pro nesprávnost výroku, který se ho bezprostředně týká, popř. proto, že takový výrok chybí nebo je neúplný. Výroky rozhodnutí ohledně viny spoluobviněného se ho bezprostředně netýkaly. V dovolacím řízení pochopitelně nelze reagovat ani na námitky obviněného ohledně posouzení případné spoluviny studentů zapojených do stáží.

22. Za formálně podřaditelné pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. považoval státní zástupce námitky, jimiž obviněný poukazoval na zjevný rozpor mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními. Podle názoru státního zástupce se nicméně jednalo o námitky neopodstatněné. Podstatou námitek obviněného bylo brojení proti způsobu hodnocení několika vybraných důkazů [svědeckých výpovědí J. P. a F. B., L. T. (má zřejmě jít o L. T.), výpovědi

spoluobviněného A. V.] soudem prvního stupně, s nímž se ztotožnil i soud odvolací. Obviněný soudům nižších stupňů v podaném dovolání vytýkal spíše v jednotlivostech prosté nesprávné hodnocení několika vybraných důkazů, a to ve snaze prosadit vlastní hodnocení ve věci provedených důkazů takovým způsobem, aby vyústilo v závěr o odlišném skutkovém stavu, který by odpovídal verzi obviněného o jeho údajné absolutní nevědomosti o nekalých praktikách jemu podřízených osob, spoluobviněných P. Č. a T. S. Podle státního zástupce logická návaznost hodnocení důkazů ze strany soudů nižších stupňů na učiněné skutkové závěry byla v posuzované věci bezpochyby dána, jak vyplývá z obsáhlého odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně. Obviněný nadto své výhrady založil na tvrzených rozporech v dílčích skutkových otázkách, jež nebyly pro posouzení věci rozhodné.

23. Soudy nižších stupňů v souladu s požadavky na odůvodnění rozsudku uvedenými v § 125 odst. 1 tr. ř. náležitě uvedly, které skutečnosti vzaly za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřely, jakými úvahami se řídily při hodnocení provedených důkazů i jak se vypořádaly s obhajobou obviněného. Na tyto závěry státní zástupce plně odkázal. To platí i pro námitky proti zamítnutí návrhů obviněného na doplnění dokazování, zejména nevyhovění jeho návrhu v odvolacím řízení na zopakování výslechů svědků V. T. a O. Š., jakož i na vypracování znaleckých posudků ke stanovení způsobené škody a k pravosti podpisů na nepravdivých dokladech ke stážím. Součástí skutkových zjištění soudů nižších stupňů nebyl závěr, že by zfalšované či fiktivní doklady o stážích studentů a o souvisejících nákladech vypracovával sám obviněný, ani že by je opatřoval svými podpisy.

24. Za formálně podřaditelné pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. považoval státní zástupce též námitky, jimiž obviněný zpochybňoval naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty trestných činů, které mu byly kladeny za vinu. Své výhrady však vystavěl na zcela jiném skutkovém stavu, než k jakému dospěly soudy nižších stupňů. Obviněný svou argumentaci založil na tom, že nebylo prokázáno naplnění subjektivní stránky trestných činů kladených mu za vinu. V tomto směru jde o námitku procesní, jež se týká zjištění skutkového stavu. O prokázání úmyslného zavinění obviněného nelze mít vzhledem k provedenému dokazování pochybnosti. Role obviněného v celém dotačním procesu byla mnohem významnější, nespočívala jen v prostém podání žádosti o dotaci. Konkrétně šlo totiž i o předkládání nepravdivých monitorovacích zpráv, dokladů o údajně probíhajících stážích jednotlivých studentů u konkrétních podniků, o proplácených nákladech na cestovné, stravné a ubytování.

25. Státní zástupce také odmítl námitku, že obviněný nemohl být trestněprávně odpovědný za jednání statutárního orgánu při výkonu funkce a jednání za právnickou osobu při podání žádosti o poskytnutí dotace. Trestné činy dotačního podvodu a poškození finančních zájmů Evropské unie nejsou trestnými činy s konkrétním či speciálním subjektem.

26. Pokud dovolatel namítal, že subjektivní stránka nebyla nijak prokázána, natožpak ve vztahu k naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty, přičemž tuto je nutno prokázat k celé výši škody, jednalo se o poměrně neurčité prohlášení. Státní zástupce zdůraznil, že u obou trestných činů se vyžaduje alespoň nepřímý úmysl podle § 15 odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. zákoníku. Pokud jde o naplnění znaků zvlášť přitěžujících uvedených v § 212 odst. 5 písm. c) a § 260 odst. 4 písm. c) tr. zákoníku v podobě způsobení značné škody, z hlediska zavinění postačí i nedbalost ve smyslu § 17 písm. a) tr. zákoníku. Na dostatečně odůvodněném závěru soudu prvního stupně o naplnění znaku zavinění ve formě přímého úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku není v případě základních skutkových podstat obou trestných činů, jimiž byl dovolatel uznán vinným, důvod ničeho měnit. O minimálně nedbalostním zavinění ke způsobení značné škody nelze mít v případě obviněného coby hlavního pachatele taktéž nejmenší pochybnost.

27. Státní zástupce nesouhlasil ani s námitkami směřujícími proti výši způsobené škody. Obviněný ani přesně neuvedl rozsah, o nějž měla být výše škody nesprávně určena, ani netvrdil, zda údajné nadhodnocení výše škody mohlo mít vliv na zvolenou právní kvalifikaci skutku. Lze mít za to, že

nikoli. Tuto uplatněnou argumentaci lze tedy podřadit spíše pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť částečně směřovala proti způsobu hodnocení důkazů soudy nižších stupňů než proti hmotněprávnímu posouzení. I s touto námitkou se odvolací soud ve svém rozhodnutí vypořádal, když i faktury od obchodní společnosti Kistler Eastern Europe, s. r. o., vyhodnotil jako faktury obsahující nepravdivé údaje ohledně zahraničních stáží pěti studentů. Státní zástupce neshledal opodstatnění tyto skutkové závěry jakkoli na podkladě dovolání revidovat.

28. Pod důvod dovolání podle § 265 odst. 1 písm. h) tr. ř. lze podřadit námitku směřující proti výroku učiněnému v adhezním řízení, že odvolací soud nezohlednil již uhrazenou část náhrady škody, tedy že obviněný v části splnil svůj dluh a dosáhl (v daném rozsahu) zániku závazku splněním (§ 1908 a násl. občanského zákoníku). Obviněný se ve vztahu k tomuto výroku domáhal zohlednění částek, jež sám na náhradu škody poškozenému nezaplatil. Zákonná překážka rozhodnutí o nároku na náhradu škody v podobě zániku nároku díky jeho splnění dlužníkem ve smyslu § 1908 občanského zákoníku nenastala. Pod splnění dluhu ve vztahu poškozený (věřitel) – obviněný (dlužník) podle názoru státního zástupce nelze podřadit výrok o zabrání náhradní hodnoty, který postihuje zúčastněnou osobu. Poukázal na to, že v době vynesení výroku o náhradě škody prvoinstančním soudem nebyl přitom ani vyhlášen takový výrok o zabrání náhradní hodnoty, který by následně nabyl právní moci. Výrok o zabrání náhradní hodnoty obviněný nenapadl a ani tak vzhledem k ustanovení § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř. učinit nemohl.

29. Pochopitelně vůbec nelze uvažovat o snížení nároku poškozeného na náhradu škody v případě částek, ohledně nichž se obviněný jako fyzická osoba měl vypořádat s jinou osobou než s poškozeným. Podle skutkových zjištění soudů nižších stupňů učiněných v tomto trestním řízení poškozený nepotvrdil uhrazení jakékoliv částky na náhradu škody z titulu neoprávněného čerpání dotačních prostředků. Při takovém skutkovém závěru nelze uznat ani opodstatněnost započítání částek ze strany XY, z. s., ponechaných finančnímu úřadu z vykázaného přeplatku na dani z příjmu právnických osob do výroku o náhradě škody, když z listiny předložené v opise k dovolání není možno učinit ani závěr o spárování odvodu za porušení rozpočtové kázně právě s tou škodou, která byla způsobena skutkem vymezeným v odsuzujícím rozsudku. Pochopitelně v případě opačného skutkového závěru by bylo možno uvažovat o dílčí revizi částky ve výroku o náhradě škody. Z těchto důvodů všechny námitky obviněného směřující proti výroku o náhradě škody považoval státní zástupce za neopodstatněné.

30. Státní zástupce nepodpořil ani námitky obviněného směřující proti výroku o trestu, neboť dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř. Námitky proti druhu a výši uloženého trestu lze uplatnit pouze v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř., který obviněný ani neuplatnil (jde o vyjádření státního zástupce k prvnímu podání označenému jako dovolání a před druhým stejně označeným podáním). V posuzovaném případě byl dovolateli uložen takový druh trestu, který zákon (výslovně) připouští, a v takové výměře, která odpovídá stanovenému zákonnému rozpětí (byl vyměřen v polovině zákonné trestní sazby). Výhrada nepřiměřenosti uloženého trestu, jež je podstatou dovolací argumentace obviněného, nespadá pod žádný z dovolacích důvodů taxativně uvedených v § 265b tr. ř.

31. Obviněný byl odsouzen za spáchání dvou dokonaných zločinů uložením trestu v polovině zákonné trestní sazby. V posuzovaném případě soudy nižších instancí součástí svých úvah učinily zjištění o polehčující okolnosti v podobě dosavadní bezúhonnosti, na niž obviněný poukazoval i v dovolání. Na druhou stranu důvodně poukázaly i na některé okolnosti, jež dovolateli přitěžovaly. Jako nesprávné se jeví jen to, že soud prvního stupně přihlížel i k přitěžující okolnosti uvedené v § 42 písm. b) tr. zákoníku a spočívající ve spáchání činu ze ziskuchtivosti. Tím byl porušen zákaz dvojího přičítání téhož, neboť tato přitěžující okolnost se skutečně neuplatní u většiny majetkových trestných činů. Státní zástupce má však za to, že by tato dílčí vada neměla být důvodem přehodnocení výše uloženého trestu, a to zvláště nezmínil-li soud prvního stupně další přitěžující okolnost spočívající v

intenzitě, s jakou byl v konkrétním případě naplněn zákonný znak podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jakkoliv sice byl v posuzovaném případě skutečně stanoven trest přísnější v porovnání s jinými věcmi, nelze jej označit za extrémně nepřiměřený.

32. Státní zástupce neakceptoval ani námitku obviněného, který vyžadoval přehodnocení výše uloženého trestu odnětí svobody v dovolacím řízení z důvodu extrémní nepřiměřenosti, adekvátním důvodem v tomto směru není ani poukaz obviněného na jeho údajně nezastupitelnou roli v péči o příbuzné. I touto problematikou se odvolací soud ve svém rozhodnutí zabýval. Závěr o zjevně nepřiměřené přísnosti trestu odnětí svobody uloženého v rámci zákonné (nesnížené) sazby trestu odnětí svobody se musí opírat o zhodnocení všech okolností případu a poměrů na straně pachatele. Nestačí tedy jen odkaz na svízelnou životní situaci širší rodiny obviněného danou závažným onemocněním příbuzného, psychickými obtížemi obviněného a podobně. V případě významné sociální role obviněného při opatrovnictví zdravotně postiženého bratra, odvolací soud zcela správně poukázal na to, že vzhledem k obsahu předloženého rozhodnutí opatrovnického soudu a širšího spektra osob povolaných k opatrovnictví, nelze hovořit o jeho nezastupitelné roli v péči o bratra. Nepřijal ani závěr o nezastupitelnosti péče obviněného o jeho otce a vyslovil i pochybnost nad tím, jak by mohl obviněný zajišťovat z místa svého bydliště v Praze každodenní péči o otce bydlícího v XY. Data předložených lékařských potvrzení přitom poskytují prostor pro domněnku, že byla opatřena právě pro potřebu dovolací argumentace mířící proti uloženému nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Rozhodně však k nim nemohl přihlédnout odvolací soud v napadeném rozhodnutí, rozhodoval-li dříve, než byla potvrzení vyhotovena.

33. V posuzovaném případě nelze dovodit ani o porušení práva obviněného na projednání věci v přiměřené lhůtě ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Odvolací soud se touto námitkou pečlivě zabýval a k závěru o porušení práva obviněného v důsledku nepřiměřené délky řízení nedospěl. Kromě jiného konstatoval, že řízení před soudem nemohlo po nikterak zanedbatelnou dobu (rok a půl) pokračovat z příčin, jež nelze přičítat činnosti soudu, nýbrž že se jednalo ryze o důvody na straně dovolatele. Není možno potvrdit nejen názor o zjevně nedůvodné nepřiměřenosti délky trestního stíhání, ale ani odsouhlasit požadavek na snížení uloženého trestu s odkazem právě na dobu řízení. Státní zástupce neshledal, že by soud prvního stupně (potažmo soud odvolací, který se s jeho rozsudkem ztotožnil) uložením trestu v polovině zákonné trestní sazby, v mírnějším typu věznice podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, porušil některé z pravidel spravedlivého procesu.

34. Ze všech shora uvedených důvodů proto státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání obviněného odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné. Zároveň vyslovil souhlas s projednáním věci v neveřejném zasedání.

35. Státní zástupce se později vyjádřil též ke druhému podání obviněného označenému jako dovolání (ze dne 23. 5. 2024). Setrval přitom na svém předchozím vyjádření i návrhu na rozhodnutí o dovolání. Vycházel z toho, že toto druhé podání obviněného se v podstatné části shodovalo s tím dřívějším ze dne 19. 12. 2023. Nově dovolatel připojil jen argumentaci vztahující se k výměře nepodmíněného trestu odnětí svobody, kterou nově podřadil pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. Drobně rozvedl i některé jiné dříve vznesené námitky. V reakci na to státní zástupce jen drobně revidoval své předchozí vyjádření, které jinak i nadále v podstatných bodech může obstát, a proto na ně odkázal.

36. Vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství bylo zasláno k případné replice dovolateli, který tohoto práva využil. Obviněný setrval na svých námitkách, neboť měl za to, že jeho dovolání je důvodné. Podle jeho názoru je napadený rozsudek stižen vadou porušení zákazu dvojího přičítání, když porušení zákazu dvojího přičítání je nepochybně dovolací námitkou, jež zakládá důvodnost dovolání. Setrval na tom, že jeho vina nebyla prokázána, jelikož nebyly naplněny znaky

subjektivní a objektivní stránky skutkových podstat trestných činů. Některé částky tvořící způsobenou škodu byly započteny duplicitně, či jinak nesprávně. V zájmu zachování stručnosti repliky jinak odkázal na své dovolání. Ze sdělení poškozeného Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy totiž vyplývá, že vyčíslená škoda je nižší, než jak byla prokázána napadeným rozsudkem odvolacího soudu a rozsudkem soudu prvního stupně. Dovolatel s odkazem na toto sdělení uvedl, že výše údajně způsobené škody činí 4 638 886 Kč, nikoli 7 555 745 Kč. Z uvedeného je zjevné, že ani poškozené Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nemá za to, že by byla způsobena škoda ve výši, s jakou počítaly soudy nižších stupňů. Tato okolnost má klíčový význam i pro ukládání trestu. Byla-li by prokázána nová výše škody, platilo by, že způsobený následek je méně škodlivý, a tedy je dána naopak polehčující okolnost ve smyslu ustanovení § 41 písm. i) tr. zákoníku. Podle jeho názoru lze mít důvodně za to, že napadený rozsudek trpí takovými vadami, pro které by měl být zrušen.

37. Obviněný setrval na svých námitkách týkajících se subjektivní stránky trestného činu a nadále považoval za neprokázané, že by měl jednat úmyslně. Žádost o proplacení dotace totiž podával v dobré víře, že jednotlivé stáže v odpovídajícím rozsahu probíhaly. Jeho podpis pod dotační žádostí vyplýval z jeho postavení statutárního orgánu subjektu žádajícího o dotaci.

38. Pokud jde o námitku nepřiměřenosti trestu, státní zástupce zcela opomenul aktuální rozhodovací praxi Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, jak na ni obviněný v dovolání upozornil. Nejvyšší soud jako součást soustavy obecných soudů musí poskytovat ochranu základním lidským právům a svobodám v souladu s ustanovením čl. 36 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

39. Dovolatel navíc předložil informace z vědecké databáze, jejíž pravost a důvěryhodnost státní zástupce nijak nezpochybnil a z níž vyplývá, že trest jemu uložený je excesivní ve vztahu k trestům ukládaným za tyto trestné činy v obdobných případech. Svou argumentaci podložil i odkazem na konkrétní soudní rozhodnutí. Zopakoval dále svou argumentaci, proč považuje uložený trest za nepřiměřený, navíc založený nejméně zčásti na chybných úvahách, jak sám státní zástupce přiznal (nejméně ohledně zákazu dvojího přičítání). Jde-li o předložené lékařské zprávy, jde o reakci na nesprávné úvahy soudů nižších stupňů, které se jeho osobním stavem nechtěly zabývat. Vyvracel též nepodložené úvahy státního zástupce o své schopnosti a možnosti starat se o otce. Nesouhlasil ani s jeho úvahami, že se vůbec nezohledňují potřeby nezletilých dětí.

40. Jde-li o výrok o povinnosti nahradit škodu, je podle jeho přesvědčení třeba zohlednit i zajištěné zůstatky na bankovních účtech, které byly zabrány z důvodu, že jsou výnosem z trestné činnosti. Tím ale došlo v tomto rozsahu k uspokojení nároků poškozené České republiky ve smyslu ustanovení § 1908 a násl. občanského zákoníku. Ze zákona (§ 1876 občanského zákoníku) je pak dáno právo takových zúčastněných osob na subrogační regres. V konečném důsledku by pak Česká republika měla právo na dvojí plnění z téhož titulu, zatímco obviněný by musel plnit dvakrát. S tím nakonec souhlasilo i poškozené MŠMT.

IV. Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

41. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označeným dovolacím důvodům.

42. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání či

některých jiných opravných prostředků není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některého z taxativně vymezených dovolacích důvodů podle § 265b odst. l písm. a) až m) tr. ř., resp. podle § 265b odst. 2 tr. ř. Podání dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby námitky dovolatele svým obsahem takovému důvodu odpovídaly.

43. Obviněný uplatnil dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g), h) a i) tr. ř. Ve skutečnosti ale měl na mysli spíše dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř. v jeho druhé alternativě, neboť se domáhal přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu, který svým rozsudkem rozhodl o zamítnutí jeho řádného opravného prostředku, odvolání, proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně, tj. proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože byly podle jeho přesvědčení v řízení mu předcházejícím dány důvody dovolání uvedené v § 265b odst. 1 písm. g), h) a i) tr. ř. Obviněný tak správně neoznačil ani dovolací důvod, na jehož základě by měl dovolací soud napadené rozhodnutí přezkoumat. Nicméně, jak připustil i státní zástupce, tato vada jeho podání sama o sobě není důvodem, pro který bylo mělo být jeho dovolání odmítnuto.

44. Obecně lze uvést, že dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je možno podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o nesprávný výklad a použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je vadné uplatnění příslušných ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je dán zejména tehdy, jestliže skutek, pro který byl obviněný stíhán a odsouzen, vykazuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, anebo nenaplňuje znaky žádného trestného činu. Nesprávné právní posouzení skutku může spočívat i v tom, že rozhodná skutková zjištění sice potvrzují spáchání určitého trestného činu, ale soudy nižších stupňů přesto dospěly k závěru, že nejde o trestný čin, ačkoli byly naplněny všechny jeho zákonné znaky. Tento dovolací důvod ovšem nespočívá v případném procesním pochybení soudů nižších stupňů ani v tom, že se dovolatel sice domáhá použití norem hmotného práva, ale na takový skutek, k němuž dospěl vlastní interpretací provedených důkazů, které soudy prvního a druhého stupně vyhodnotily odlišně od názoru dovolatele. Dovolání nemůže být založeno na námitkách proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění z nich vyvodily, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod.

45. V tomto stejném duchu a naznačeném směru musí být vykládán také relativně nově formulovaný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., který byl do trestního řádu doplněn jeho novelizací provedenou zákonem č. 220/2021 Sb. s účinností od 1. 1. 2022. Šlo o reakci na rozvinutou judikaturu zejména Ústavního soudu, který dlouhodobě judikuje, že ani Nejvyšší soud nestojí mimo soustavu obecných soudů a že je tudíž též povolán k ochraně základních práv a svobod, takže nemůže ponechat bez povšimnutí zásah do těchto práv v rámci procesu dokazování. Určitou výjimku ze shora rozvedeného přístupu založeného na tom, že Nejvyšší soud zásadně nepřezkoumává proces dokazování a na jeho základě učiněná skutková zjištění, tvoří jen případ tvrzení a prokázání tzv. extrémního nesouladu mezi učiněnými skutkovými zjištěními a obsahem provedených důkazů, z nichž jsou skutková zjištění vyvozována, pokud zároveň učiní dovolatel tento nesoulad předmětem dovolání [nyní podle nově formulovaného § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.]. Jde především o případy týkající se pro rozhodnutí významných (tj. rozhodných) skutkových okolností, které jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, pokud konkrétní skutkové zjištění nevyplývá z žádného provedeného důkazu, pokud se výsledek dokazování jeví jako naprosto nespravedlivý a věcně neudržitelný, neboť skutková zjištění, o něž se opírají vydaná rozhodnutí, jsou ve zjevném (tj. extrémním) nesouladu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných (tj. absolutně neúčinných) důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy (případ důkazů opomenutých), což lze hodnotit jako porušení základních zásad ovládajících

trestní řízení, jako jsou zásada volného hodnocení důkazů, zásada vyhledávací a presumpce neviny. Taková existence tzv. zjevného (extrémního) nesouladu by mohla naplňovat dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a odůvodnit mimořádný zásah do skutkových zjištění, která ale jinak (obecně) v řízení o dovolání nejsou předmětem přezkumné činnosti Nejvyššího soudu, a to ani po uvedeném doplnění trestního řádu o nově formulovaný dovolací důvod. Tento extrémní nesoulad ale není založen jen tím, že z různých verzí skutkového děje se soudy nižších stupňů přiklonily k verzi uvedené v obžalobě, pokud svůj postup přesvědčivě zdůvodnily (např. nález Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2014, sp. zn. III. ÚS 888/14). Tvrzení nedostatků skutkových zjištění, která nelze oddělovat od nesprávné právní kvalifikace, samo o sobě nezakládá důvod pro zásah dovolacího soudu, jak uznal i Ústavní soud ve stanovisku ze dne 4. března 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14.

46. Dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. je možno podat, jestliže obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným.

b) K vlastním dovolacím námitkám obviněného

47. Nejprve je třeba uvést, že dovolací námitky obviněného představují v převážné části opakování jeho dosavadní obhajoby, kterou obviněný uplatňoval jak v řízení před soudem prvního stupně, tak i v řízení před odvolacím soudem. Obviněným byly po celou dobu (i v dovolání) vytýkány především a převážně vady skutkové a vady procesní, obviněný zejména zpochybňoval rozsah dokazování, správnost hodnocení jednotlivých důkazů, jakož i správnost skutkových závěrů učiněných zejména soudem prvního stupně. Další okruh jeho námitek uplatňovaných již v odvolacím řízení se týkal výroku o trestu a jeho přílišné přísnosti. Konečně poslední okruh jeho námitek se vztahoval k výroku učiněnému v adhezním řízení spočívajícímu v uložení povinnosti obviněnému nahradit škodu.

48. Již zkraje lze uvést, že obecně první dva okruhy námitek obviněného by samy o sobě nebyly v dovolacím řízení způsobilé založit kasační zásah Nejvyššího soudu, neboť v zásadě vůbec neodpovídají uplatňovaným ani žádným jiným dovolacím důvodům.

49. Jde-li o první okruh námitek, obviněný vedl se soudy nižších stupňů vlastně jen obecnou polemiku, jak jednotlivé důkazy hodnotit a jaké závěry z nich vyvodit, přičemž závěry soudů nižších stupňů nejsou zjevně excesivní a mají určitou oporu alespoň v části důkazů, jak vyplývá z odůvodnění rozhodnutí soudů nižších stupňů. Za vůbec nepřípustné je třeba považovat výhrady obviněného směřující proti rozhodnutí o zproštění spoluobviněného T. S., neboť proti takovému výroku může výlučně brojit státní zástupce jako veřejný žalobce (soukromá žaloba v trestních věcech v České republice připuštěna není). Obviněného J. R., se tento výrok bezprostředně nedotýká, takže podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř. proti němu ani nemůže podat dovolání, učinit by tak mohl podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. jedině nejvyšší státní zástupce, který ale dovolání nepodal, a proto v tomto směru ani nebyla založena přezkumná pravomoc Nejvyššího soudu [evropští pověření žalobci, evropský žalobce či evropský nejvyšší žalobce obžalobu v dané věci nepodávali, proto ani nemohl podat dovolání příslušný orgán Úřadu evropského veřejného žalobce podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř.]. Stejně tak se Nejvyšší soud vůbec nemůže zabývat otázkou možné trestní odpovědnosti studentů, kteří nepravdivě potvrzovali absolvování stáží a vynaložení nákladů na ně. Mezi námitky nesprávných skutkových zjištění neodpovídající uplatněným dovolacím důvodům lze podřadit i námitku tvrzené absence úmyslného zavinění, neboť ani v tomto případě obviněný nezpochybňoval hmotněprávní posouzení skutku, ale toliko nesprávnost skutkových závěrů, na nichž je právní závěr o zavinění vystavěn, tedy nesprávnost závěrů o složce vědomostní a volní.

50. Podobné je to i v případě druhého okruhu výhrad, které obviněný v dovolání uplatnil.

Přezkumnou pravomoc Nejvyššího soudu by totiž obecně samy o sobě nemohly založit ani (jakkoliv důvodné) námitky obviněného, jimiž napadal přílišnou přísnost uloženého trestu a chybné postupy při výběru druhu trestu a stanovení jeho výměry. Námitky vadné aplikace vyměřovacích pravidel totiž obsahově neodpovídají úzce vymezenému dovolacímu důvodu uvedenému v § 265i odst. 1 písm. i) tr. ř., který dopadá jen na případy uložení takového druhu trestu, který zákon nepřipouští, anebo sice přípustného druhu trestu, ovšem ve výměře mimo jeho zákonem stanovenou trestní sazbu. Stejně tak je nelze opřít ani o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. jako jiné nesprávné hmotněprávní posouzení, jak vyplývá z ustálené judikatury Nejvyššího soudu (viz k tomu zejména rozhodnutí č. 22/2003 Sb. rozh. tr.). Nejvyššímu soudu totiž zásadně nepřísluší dále posuzovat, zda byl uložen trest mírný nebo naopak příliš přísný. Opačný názor by byl v rozporu s povahou dovolání jako mimořádného opravného prostředku a činil by z dovolání v podstatě jen další odvolání. Námitku porušení pravidel pro výběr druhu trestu a jeho výměru podle § 39 až § 42 tr. zákoníku tak nelze podřadit pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř., avšak ani pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jak se obviněný mylně domníval.

51. Přesto se Nejvyšší soud bude moci i k těmto některým výhradám obviněného vyjádřit, protože obviněný uplatnil také námitky další, které byly shledány jako relevantní, odpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu uvedenému v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. [ve spojitosti s výslovně neoznačeným důvodem uvedeným v § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř.] a též opodstatněné, a proto nemohl dovolání obviněného odmítnout podle některé z alternativ uvedených v § 265i odst. 1 tr. ř. Bylo tak namístě napadené rozhodnutí z podnětu podaného dovolání přezkoumat ve smyslu § 265i odst. 3 tr. ř., tedy přezkoumat zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů, uvedených v dovolání, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, přitom k vadám výroků, které nebyly dovoláním napadeny, Nejvyšší soud přihlížel, jen pokud by mohly mít vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno dovolání. Nejvyšší soud totiž shledal jako důvodné námitky obviněného vznesené proti výroku o jeho povinnosti nahradit ve stanoveném rozsahu škodu, přičemž vady tohoto výroku velmi úzce souvisejí i s dalšími výroky učiněnými soudy nižších stupňů, takže nebylo možno posoudit samostatně jen tyto vady jinak oddělitelného výroku a zrušit rozhodnutí soudů nižších stupňů jen v této dílčí části. Tento výrok totiž nepochybně velmi úzce souvisí i s výrokem o vině (v němž bylo konstatováno způsobení škody v určité výši, ohledně níž panují dosud nikoli zcela rozptýlené pochybnosti), ale i s výroky o sankcích, jež byly ve spojitosti s odsouzením obviněného za majetkovou a hospodářskou trestnou činnost, kterou mělo být získáno obohacení, ukládány, a to jak obviněnému, tak i dalším subjektům (zejména zúčastněným osobám). Právě z důvodu úzké provázanosti těchto výroků a zjištěných vad primárně ve výroku učiněném v adhezním řízení, jež ale měly původ v dalších výrocích nebo s nimi úzce souvisely, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že je třeba napadené rozhodnutí odvolacího soudu jen ohledně obviněného zrušit a umožnit odvolacímu soudu nápravu takto zjištěných vad, k níž nedošlo při předchozím rozhodování o podaném odvolání.

52. Výrok o náhradě škody učiněný v řízení před soudy nižších stupňů vzbuzuje důvodné pochybnosti o své správnosti, jak na to též důvodně upozorňoval obviněný ve svém dovolání, ale i předtím v odvolacím řízení, v němž však jeho výhrady nebyly náležitě přesvědčivě vypořádány. Soudům nižších stupňů by ohledně tohoto výroku bylo možno předně vytknout jeho zcela nedostatečné odůvodnění. Požadavek na náležité odůvodnění vyplývá z § 125 odst. 1 tr. ř. a jeho výkladu v judikatuře a odborné literatuře (srov. k tomu např. JELÍNEK, J., ŘÍHA, J. Rozhodnutí ve věcech trestních. 5. vydání. Praha: Leges, 2023, zejména str. 384 a násl.; z bohaté judikatury lze odkázat například na nález Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2009, sp. zn. II. ÚS 1320/08, publikovaný ve sv. 55 pod č. 218/2009 na str. 47 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, anebo na nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2954/11, publikovaný ve svazku 64 pod č. 69/2012 na str. 781 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu; z rozhodnutí Nejvyššího soudu např. usnesení ze dne 25. 8. 2021, sp. zn. 5 Tdo 888/2021, uveřejněné pod č. 31/2022-II. Sb. rozh. tr.). Z tohoto výkladu (ve stručnosti) vyplývá, že

výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení je třeba odůvodnit podobně, jako se odůvodňuje rozhodnutí v civilních věcech; především je třeba takový výrok opřít o příslušné ustanovení hmotněprávního předpisu, z nějž vyplývá povinnost k náhradě majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení. Soudy se musejí zabývat veškerými předpoklady pro vyslovení takové povinnosti, jak vyplývají z mimotrestní právní úpravy. Těmto povinnostem však soudy nižších stupňů v této věci nedostály, a to ani soud prvního stupně, avšak následně ani soud odvolací, byť obviněný vznášel proti výroku soudu prvního stupně o náhradě škody celou řadu výhrad, s nimiž se ale odvolací soud beze zbytku nevypořádal.

53. Soud prvního stupně zmíněný výrok odůvodnil velice stroze toliko v bodě 173. na str. 57 svého rozsudku, v němž pouze konstatoval, že obviněný způsobil škodu ve výši 7 555 745,71 Kč, a proto mu uložil ji celou nahradit, se zbytkem nároku (vzneseného poškozeným MŠMT ve výši 8 311 279,58 Kč) poškozené MŠMT odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. K tomu jen stručně doplnil, že tuto povinnost uložil výlučně obviněnému J. R., který na jejím způsobení měl největší podíl. Ostatním spoluobviněným, jež uznal vinnými toliko pomocí k trestným činům spáchaným obviněným J. R., takovou povinnost neuložil, protože by to podle něj s ohledem na „menší“ podíl na jejím způsobení neodpovídalo principu spravedlnosti, pokud by měli společně a nerozdílně tutéž škodu nahrazovat. Soud prvního stupně tak zjevně vyjádřil nesouhlas s přístupem zákonodárce, že úmyslné, resp. dokonce jen vědomé spoluzpůsobení škody více škůdci trestným činem, na němž mají účast, v zásadě vylučuje možnost ukládat povinnost k náhradě škody podle podílů, jak vyplývá z § 2915 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ve zkratce o. z.), který je v těchto intencích též vykládán judikaturou (srov. z poslední doby rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2020, sp. zn. 25 Cdo 3333/2019, uveřejněný pod č. 7/2021 Sb. rozh. obč.). Podobnou tendenci lze vysledovat i z judikatorního výkladu (nikoli tak exaktní) dřívější právní úpravy obsažené v § 438 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „obč. zák.“), podle nějž solidární odpovědnost více škůdců je pravidlem, zatímco dělená náhrada škody, tj. stanovení odpovědnosti k náhradě podle podílů, je výjimkou z obecného pravidla, kterou musí soud náležitě podrobně zdůvodnit (viz stanovisko č. 50/1985 Sb. rozh. obč.). Ani podle dřívější ani podle současné úpravy však nebylo pochyb o tom, že škůdcem, který má (alespoň v nějakém poměru) za škodu odpovídat a ji nahradit, je i ten, kdo nějakým dílčím způsobem ke vzniku škody kauzálně přispěl (třeba i jako účastník na trestném činu).

54. Odvolací soud (viz bod 44. na str. 29 odůvodnění jeho rozsudku) pak vypořádal jen některé námitky obviněného J. R., zejména se dotázal poškozeného MŠMT, zda mu bylo obviněným na dluh hrazeno, což poškozené MŠMT popřelo (viz č. l. 6087), dále uzavřel, že příjemce dotace, tedy XY (resp. v době rozhodnutí s názvem XY, z. s., v likvidaci), nemá žádných prostředků k vrácení vylákaných dotací. Uzavřel tak, že soud prvního stupně nepochybil, uložil-li obviněnému podle § 2910 o. z. povinnost k náhradě škody poškozenému. Odvolací soud se tak do určité míry snažil napravit nedostatek odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, když alespoň sdělil, o jaké ustanovení svůj výrok opřel, ovšem vůbec takovou svou úvahu nezdůvodnil. Předně není zřejmé, proč užil ustanovení občanského zákoníku účinného od 1. 1. 2014, nikoli případně občanského zákoníku účinného do té doby, tedy k jakému okamžiku považuje znaky příslušné skutkové podstaty civilněprávního deliktu za naplněné a proč (případně jaká přechodná ustanovení nového občanského zákoníku užil). Podobně se vůbec nezabýval ani dalšími otázkami, z nichž některé vznesl i obviněný v rámci odvolacích námitek.

55. Správně vedl odvolací soud úvahy tím směrem, nakolik sám příjemce dotací nemůže saturovat stát, který mu prostřednictvím MŠMT dotace poskytl. Toto na základě tehdy získaných poznatků popřel. Nezohlednil však, ač to obviněný namítal, že způsobená škoda má být současně saturována odčerpáním výnosů z téže trestné činnosti od zúčastněných osob, kterým bylo zároveň ukládáno ochranné opatření zabrání náhradní hodnoty. Jinými slovy odvolací soud (a předtím i soud prvního stupně) současně svým rozhodnutím deklarovaly, že na úkor státu se trestnou činností, tedy

bezdůvodně, obohatily jiné, od obviněného odlišné subjekty, od nichž bylo možno tytéž finanční prostředky (či jejich část) odčerpat, tedy vrátit zpět poškozenému, kterým je stát zastoupený MŠMT. Protože tyto subjekty v tomto trestním řízení nebyly trestně stíhány, tedy nebyly obviněnými, nebylo možno využít institutu zajištění nároku poškozeného ve smyslu § 47 a násl. tr. ř., proto byly finanční prostředky zajištěny a posléze uvedeným ochranným opatřením odčerpány jako náhradní hodnota za výnos z trestné činnosti, kterého se jim uvedenou trestnou činností obviněného označeného jako pachatele podle závěrů soudů nižších stupňů dostalo. V daném případě tak bylo odčerpání výnosů trestné činnosti od osob odlišných od obviněného cestou ochranného opatření v podobě zabrání věci, popř. zabrání náhradní hodnoty, anebo zabrání části majetku, jedinou cestou. V případě, kdy je poškozeným stát – Česká republika, vrací se mu tím též přímo obohacení získané trestnou činností na jeho úkor. U ostatních poškozených by bylo možno využít postupu podle zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který se ovšem na stát nevztahuje – viz § 2 odst. 4 cit. zákona.

56. Z hlediska narovnání vztahů a vrácení dříve vyplacených dotací státu se nejeví být spravedlivé, aby soud jedním a tím samým rozhodnutím založil exekuční titul na vyplacení takto ušlých peněz jednak vůči zúčastněným osobám, kterým tento výnos odčerpá uloženým ochranným opatřením (zabráním náhradní hodnoty), a jednak vůči obviněnému, kterému uloží (zčásti) tutéž částku k zaplacení (jako náhrady škody), popř. mu uloží k zaplacení částku odpovídající hodnotě zabíraných věcí představujících výnos nebo náhradní hodnotu za něj. Kdyby měly oba typy výroků (o ochranných opatřeních a o náhradě škody) vedle sebe obstát, aniž by byly jakkoliv vzájemně provázané a plnění podmíněná, znamenalo by to, že stát má právo na vyplacení týchž peněz (resp. hodnot) dvakrát (a to alespoň v té části, v níž se oba výroky překrývají). Takový přístup se nezdá být spravedlivým, protože státu, který je v této věci nejen vrchnostenským subjektem uplatňujícím svou trestní pravomoc (ius puniendi), ale i poškozeným, uplatňujícím nárok na náhradu škody (prostřednictvím své organizační složky – MŠMT), by se tak dostalo v případě splnění všech těchto výroků více, než z jeho sféry ušlo, tedy by se tím obohatil. Přitom ale by se mu nedostalo těchto prostředků z majetkových trestních sankcí, které plní účel trestu (včetně odplatné trestně represivní složky, popř. i odstrašující složky jeho preventivního působení), jako by tomu bylo v případě peněžitého či jiného majetkového trestu, ale bylo by to výlučně v důsledku kombinace výroku o náhradě škody a výroku o uložení ochranného opatření – zabrání náhradní hodnoty.

57. Účelem ochranných opatření je individuální (speciální) prevence, ovšem ze tří hlavních komponentů individuálně preventivního působení tu má působit jen náprava a zajištění (zneškodnění), nikoli odstrašení, ochranná opatření ani nemají působit generálně preventivně. V případě majetkových ochranných opatření tak je účelem vlastně jen náprava stavu, popř. zajištění (zneškodnění), šlo-li by o zabrání nástroje trestné činnosti. Ochranná opatření lze dělit do dvou základních skupin podle toho, do jakých právních statků osoby, jíž jsou uloženy, zasahují – ochranná opatření zasahující osobní svobodu (ochranné léčení, zabezpečovací detence a ochranná výchova) a majetek (zabrání věci, resp. náhradní hodnoty, a zabrání části majetku). Ovšem historicky původní účel ochranných opatření zasahujících majetek, který spočíval v ochraně společnosti před oběhem nebezpečných věcí, typicky věcí užívaných ke spáchání trestné činnosti (instrumenta sceleris – zločinné nástroje, např. padělatelské náčiní apod.), případně věcí, které vůbec nemohou být předmětem právních vztahů (res extra commercium – např. padělky peněz, dokladů apod.), se poněkud změnil v důsledku posledních novelizací právní úpravy souvisejících s tzv. europeizací trestního práva hmotného, v důsledku níž došlo k rozšíření uvedeného účelu o odčerpání výnosů z trestné činnosti (zejména pokud jde o § 101 odst. 2 a § 102a tr. zákoníku). Tato ochranná opatření tak chrání společnost před nástroji trestné činnosti (§ 135a tr. zákoníku) a před kořistěním z výnosů z trestné činnosti (§ 135b tr. zákoníku). Odkázat k tomu lze na odbornou literaturu (např. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 475 a

násl.; srov. též ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1474, marg. č. 1.) a judikaturu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1069/2019, uveřejněné pod č. 57/2021 Sb. rozh. tr.).

58. K napravení vztahů, což je základním účelem ochranného opatření majetkového zaměření na výnosy z trestné činnosti, ovšem postačí, pokud výnos z trestné činnosti z majetkového a hospodářského trestného činu podvodného charakteru bude zcela odčerpán od toho, kdo se na úkor státu touto trestnou činností obohatil. Postačí tedy zabrání finančních prostředků jako náhradní hodnoty předtím zajištěných na účtech obchodních společností, které měly mít z trestné činnosti obviněného prospěch, tedy u nichž výnos z této trestné činnosti skončil (pokud byly splněny zákonné podmínky pro vyslovení zabrání těchto finančních prostředků jako náhradní hodnoty – srov. k tomu též již citované rozhodnutí pod č. 57/2021-II. Sb. rozh. tr., o čemž ale ani odvolací soud neměl v této věci pochyb). Nebude-li tím zcela saturována škoda, je možno ji ve zbytku uložit k náhradě obviněnému. Tak tomu ovšem v daném případě nebylo, protože obviněnému bylo uloženo, aby nahradil i tu část škody, kterou stát napravil uložením ochranného opatření zabrání náhradní hodnoty zúčastněným osobám, u nichž byly předtím zajištěny finanční prostředky na jejich účtech. V tom je na druhou stranu možno souhlasit s odvolacím soudem, který napravil postup soudu prvního stupně, pokud ukládal toto ochranné opatření jen v tom rozsahu, v jakém byly finanční prostředky zajištěny na účtech jednotlivých obchodních společností, které měly v tomto trestním řízení postavení zúčastněných osob. Tyto částky, které byly zajištěny v průběhu trestního řízení, s vyslovením výroku o jejich zabrání odvolacím soudem, kdy se stal jeho rozsudek pravomocným a vykonatelným [§ 139 odst. 1 písm. a) tr. ř.], též připadly státu (viz § 104 odst. 1 tr. zákoníku ve spojení s § 1114 o. z.). Nesprávnost postupu odvolacího soudu však Nejvyšší soud spatřuje v tom, jak vyplývá z výše uvedeného, že o tyto částky nebyla snížena částka, kterou odvolací soud uložil obviněnému zaplatit poškozenému na náhradu škody. Odvolací soud tak založil právo státu na navrácení (zčásti) stejné částky do státního rozpočtu, jakou stát (zároveň poškozený) získal jiným výrokem téhož rozhodnutí. Má-li zabrání věci či zabrání náhradní hodnoty v tomto případě sloužit výlučně účelu v podobě nápravy pokřivených právních vztahů, témuž účelu má zároveň sloužit i výrok o náhradě škody, nemohou takto oba výroky vedle sebe obstát.

59. Nejvyšší soud si je vědom jisté problematičnosti tohoto přístupu, byl-li by poškozeným subjekt odlišný od státu (fyzická osoba či právnická osoba jiná než stát, který by navíc v ní ani neměl majetkovou účast). V takovém případě totiž výše zmíněná úvaha jednoduše neplatí, jakkoliv ani v takovém případě se nejeví být zcela spravedlivé odčerpávat týž výnos na základě různých titulů od různých subjektů vícekrát (a plnění vzájemně neprovázat a nepodmínit). Poškozený může sice využít možností, které mu dává dříve zmíněný zákon č. 59/2017 Sb., nicméně tento zákon podmiňuje možnost použití výnosů z majetkových sankcí (včetně zabrání náhradní hodnoty) pro uspokojení poškozeného jako oprávněné osoby zpravidla za předpokladu, že o jeho nároku bylo rozhodnuto (a to tak, že mu byl přiznán) – srov. jednotlivé alternativy v § 2 odst. 4 cit. zákona [snad jen ustanovení § 2 odst. 4 písm. c) cit. zák. by nabízelo jistou možnost, jak povinnost k saturaci škody nedublovat]. O tento problém zde ale nejde, protože poškozeným byl stát a stát prostřednictvím soudu si vynutil, aby mu bylo na tutéž škodu (spíše ochuzení podvodným vylákáním dotace) plněno dvakrát (v části, v níž se částky překrývaly). To však podle přesvědčení dovolacího soudu správné není, nemá-li mít uložená sankce represivní, odplatnou, případně alespoň odstrašující povahu (tak tomu ale u ochranného opatření v podobě zabrání náhradní hodnoty za spotřebovaný výnos z trestné činnosti být nemá, jak bylo vyloženo výše).

60. Již jen z uvedeného důvodu nemohl výrok o povinnosti obviněného nahradit škodu poškozenému obstát.

61. Doposud ne zcela rozptýlené pochybnosti panují ovšem i o výši skutečně způsobené škody, na níž je založen i výrok o vině, tedy jež je součástí popisu skutku a promítá se i do právní kvalifikace

skutku. Relevantní námitky obviněného proti skutkovým závěrům soudu prvního stupně totiž nebyly v tomto ohledu doposud beze zbytku přesvědčivě vypořádány. Zrušením rozsudku odvolacího soudu v části týkající se obviněného J. R., a vrácením věci k novému projednání a rozhodnutí o jeho odvolání tak odvolací soud získá znovu možnost se i těmito námitkami znovu zabývat a důsledně je vypořádat. Poukázat v tomto ohledu je možno především na doposud ne zcela vypořádané námitky obviněného týkající se fakturace obchodní společnosti Kisler Eastern Europe. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že touto obchodní společností fakturovaná částka ve výši 909 875 Kč, tj. bez DPH 785 119 Kč, představovala náklady za stáž 5 studentů v období od 14. 10. 2013 do 17. 1. 2014, a to v souladu s dodatkem č. 1 ke smlouvě o dílo (ve spisu na č. l. 1840). Přestože jednatel této obchodní společnosti Ing. Petr Starůstka potvrdil, že stáž ve Švýcarsku skutečně proběhla, ačkoliv se jí zúčastnili jiní 3 studenti z Univerzity obrany v Brně (studenti H., R., S.) s D. R., tedy reálně jí náklady vznikly a stáže proběhly (byť mělo jít o jiné studenty), soudy nižších stupňů přesvědčivě nevysvětlily, proč takové náklady neakceptovaly a proč uvedená fakturovaná částka nebyla akceptována (nakolik by byla např. záměna studentů významná pro poskytovatele dotace pro její neproplacení).

62. Problematická je dále též kombinace výroku o náhradě škody a peněžitého trestu, který byl obviněnému také uložen. Oba zmíněné výroky totiž současně zasahují do majetkové sféry obviněného. Soudy nižších stupňů ani neučinily seriózní úvahu, nakolik oba mohou vedle sebe obstát, nakolik je obviněný schopen je oba současně vedle sebe vykonat, a to zvláště pak za současné kombinace obou těchto výroků s dalším (hlavním) trestem – několikaletým nepodmíněným trestem odnětí svobody, který jej (i co do majetkové sféry) zasáhne nejcitelněji (viz k tomu ještě níže). Oběma shora uvedenými výroky navíc v konečném důsledku dochází k obohacení státu. Přitom výroky o majetkové sankci a o povinnosti k náhradě škody spolu úzce souvisí, je-li poškozeným osoba odlišná od státu, může žádat o vyplacení svého nároku z výnosu z majetkové sankce (viz zmíněný zákon č. 59/2017 Sb.), na druhou stranu stát by neuváženým ukládáním peněžitého trestu (s hrozbou jeho přeměny v nepodmíněný trest odnětí svobody) neměl dostávat odsouzeného pachatele do situace, že upřednostní uhrazení majetkové sankce před uhrazením dluhu. K tomu lze odkázat na § 38 odst. 3 tr. zákoníku o povinnosti při ukládání sankce přihlédnout k právem chráněným zájmům osob poškozených trestnou činností a komentář k němu v odborné literatuře (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 791-792, marg. č. 4). Dále je třeba připomenout i ustanovení § 68 odst. 6 tr. zákoníku o nepřípustnosti uložení peněžitého trestu, měl-li by být nedobytný – k tomu srov. též rozhodnutí č. 9/2018-I. Sb. rozh. tr., podle nějž námitka zřejmé nedobytnosti peněžitého trestu odpovídá obviněným též uplatněnému dovolacímu důvodu uvedenému v § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. Navíc v případě uspokojení nároku poškozeného (odlišného od státu) z výnosu z majetkových trestních sankcí podle zákona č. 59/2017 Sb. dochází k přechodu majetkového nároku poškozeného na stát podle § 11 cit. zákona (tj. obviněný jej i nadále musí splnit, ovšem jen jinému subjektu – státu, tedy obviněný tím není zproštěn povinnosti splnit oba výroky, a to jak výrok o majetkové trestní sankci, tak i výrok vyslovený v adhezním řízení).

63. V této spojitosti je možno též připomenout judikaturu Nejvyššího soudu, který dlouhodobě prosazuje dokonce i u závažnější trestné činnosti, zvláště pak majetkových a hospodářských zvlášť závažných zločinů s trestní sazbou trestu odnětí svobody v rozpětí 5 až 10 let (která mimo jiné původně, před přijetím zákona č. 333/2020 Sb., hrozila i obviněnému v této věci), aby právě při jejím postihování byly upřednostňovány zájmy poškozených, zároveň aby byla důkladně zvažována nezbytnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, resp. vyměřování tohoto trestu v zákonem stanovené sazbě. Zmínit v této spojitosti lze usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 5 Tdo 331/2015, které bylo uveřejněno v Trestněprávní revue, č. 4/2016, s. 95, s následujícími zobecňujícími větami: „Zásada subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku se uplatní též při ukládání sankcí za spáchané trestné činy. Tato zásada tedy nevylučuje, aby byly v reakci na spáchaný trestný čin uplatněny i prostředky jiných právních odvětví, pokud mohou vhodně a účelně doplnit, popřípadě zčásti i nahradit použití trestní represe a sankce trestněprávní povahy. V

takových případech pak platí, že čím citelnější a účinnější působení mimotrestní sankce lze důvodně předpokládat, tím může být mírnější trestní represe a sankce s ní spojená (viz též § 38 odst. 2 tr. zákoníku). Zejména v případě trestných činů proti majetku, které jsou spojeny se způsobením škody na cizím majetku, má i z hlediska zájmu poškozeného, který je třeba respektovat (viz § 38 odst. 3 tr. zákoníku), stěžejní význam především uložení povinnosti k náhradě škody způsobené trestným činem (§ 228 odst. 1 tr. ř.) jako zvláštní sankce postihující obviněného, byť jejím primárním účelem je reparace následků trestné činnosti. Uložení dostatečně citelné mimotrestní sankce v podobě povinnosti k náhradě škody způsobené trestným činem pak může v určitých případech a za splnění dalších podmínek odůvodnit i uložení trestu odnětí svobody pod dolní hranicí jeho zákonné trestní sazby podle § 58 odst. 1 tr. zákoníku." Z podobných východisek vycházela i pozdější judikatura, zejména pak dvě usnesení Nejvyššího soudu, a sice jednak ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1356/2018, a jednak ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 5 Tdo 1118/2019, která byla společně publikována pod č. 28/2020 Sb. rozh. tr. s následujícími právními větami: „Ustanovení § 58 odst. 1 tr. zákoníku je prostředkem soudcovské individualizace trestu a projevem depenalizace v trestním zákoníku. Jeho použití je třeba zvažovat nikoliv mechanicky, ale přísně individuálně ve vztahu ke konkrétnímu činu a konkrétnímu pachateli. Postup podle citovaného ustanovení je namístě především tehdy, jestliže určitá okolnost, která může být i znakem příslušné skutkové podstaty trestného činu, natolik vybočuje při porovnání s ostatními případy, že již sama o sobě nebo ve spojitosti s jinými okolnostmi (např. se značným časovým odstupem od spáchání trestného činu) odůvodňuje shovívavější přístup k potrestání pachatele, anebo pokud teprve souhrn více okolností daného případu vede k úvaze, že použití zákonné trestní sazby by bylo nepřiměřeně přísné a postačí i mírnější postih pachatele k jeho nápravě. Může jít především o ty situace, kdy polehčující okolnosti (§ 41 tr. zákoníku) a nízká intenzita naplnění zákonných znaků ve svém souhrnu a kvalitě přesvědčivým způsobem snižují závažnost trestného činu, případně některá z nich je nezvykle intenzivní povahy, takže je namístě hodnotit ji jako okolnost významně polehčující (např. zvlášť tíživé osobní nebo rodinné poměry, za kterých pachatel spáchal trestný čin, aniž by si je byl způsobil). Je tomu tak i tehdy, jestliže některý ze znaků skutkové podstaty trestného činu – bez ohledu na to, zda jde o znak základní nebo kvalifikované skutkové podstaty – byl naplněn neobvykle nízkou intenzitou a tato skutečnost výrazně ovlivnila společenskou škodlivost daného případu a snížila ji pod obvyklou mez natolik, že je namístě mírnější trestní postih, než jaký zákon obecně předpokládá. Podobný význam může mít i delší doba, která uplynula od spáchání trestného činu (§ 39 odst. 3 tr. zákoníku), aniž její délku zavinil pachatel. V uvedených případech může být mimořádné snížení trestu odnětí svobody odůvodněno též tím, že pachateli byl uložen vedle trestu odnětí svobody další druh trestu, např. trest zákazu činnosti nebo peněžitý trest, který vhodně doplní působení zmírněného trestu odnětí svobody."

64. Jinými slovy, je-li relativně nižší závažnost činu (např. při škodě v řádu jednotek milionů Kč, spáchání činu osobou jinak zachovalou), větší časový odstup od spáchání činu, delší doba trvání trestního stíhání, jakož i s ohledem na současně ukládanou povinnost k náhradě škody a s ohledem na uložení i dalšího, vedlejšího trestu (např. peněžitého), důvodem pro ukládání trestu odnětí svobody „mimořádně" pod dolní hranici zákonné trestní sazby, tím spíše se stejné parametry musí obdobně uplatnit při výběru druhu trestu a jeho výměry tam, kde trestní sazbu trestu odnětí svobody zákonodárce stanovil mírnější a umožnil tím i sám (podle obecných pravidel) jej uložit v takové výměře, aby nebylo nutno jej ukládat jako nepodmíněný. Pokud by tedy nedošlo ke změně právní kvalifikace v důsledku přijetí zákona č. 333/2020 Sb., byly by soudy nižších stupňů povinny respektovat shora uvedenou judikaturu a nevyměřovat trest odnětí svobody v zákonem stanovené sazbě, pokud by byly splněny shora uvedené podmínky (jak tomu také v dané věci bylo, jak vyplývá i z dalších pasáží odůvodnění tohoto rozhodnutí). Tedy ani za přísnější právní kvalifikace, kdyby nebylo uvedené novelizace a nebyl by trest ukládán podle § 212 odst. 5 tr. zákoníku, ale podle § 212 odst. 6 tr. zákoníku (jak se původně zdálo), by byl trest odnětí svobody s ohledem na další okolnosti případu a kombinaci s dalšími výroky (či jejich částmi) nepřiměřeně přísný. Tím spíše to platí, došlo-li zásahem zákonodárce ke zmírnění trestní represe navýšením hranic škod v § 138 odst. 1 tr.

zákoníku, v důsledku čehož byla zmírněna právní kvalifikace jednání obviněného, které je mu v této věci kladeno za vinu, a to dokonce do té míry, že nyní již mu není kladeno za vinu spáchání zvlášť závažného zločinu, ale toliko zločinu (srov. § 14 odst. 3 tr. zákoníku).

65. Kromě toho lze souhlasit s obviněným, že se soudy nižších stupňů dopustily při výběru druhu trestu a jeho výměry i dalších pochybení při aplikaci vyměřovacích pravidel. Především lze s obviněným i státním zástupcem souhlasit, že soudy zcela chybně aplikovaly ustanovení § 42 písm. b) tr. zákoníku, když za přitěžující okolnost u obohacovacích trestných činů (dotačního podvodu a podobně zaměřeného poškození finančních zájmů Evropské unie) považovaly ziskuchtivost. Tím porušily princip zákazu dvojího přičítání podle § 39 odst. 5 tr. zákoníku, jak na to správně obviněný upozornil. V tomto směru Nejvyšší soud zcela souhlasí s obviněným předestřenou argumentací a může odkázat též na odbornou literaturu (viz zejména (GŘIVNA, T., ŠIMÁNOVÁ, H. Zákaz dvojího přičítání téže okolnosti u majetkových trestných činů. Trestněprávní revue, 2019, č. 11-12, s. 221 a násl.). Zohlednění ziskuchtivosti v případě obohacovacího majetkového trestného činu, jakým je i speciální případ podvodu – dotační podvod podle § 212 tr. zákoníku, je nepřípustným dvojím zohledněním téže okolnosti. Podobně to ovšem platí i ohledně poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 tr. zákoníku. Tímto ustanovením se sice chrání i další zájmy, protože nejde jen ryze o ochranu majetkových, resp. finančních zájmů EU, ale i o ochranu závazných pravidel tržní ekonomiky, což je též důvodem zařazení tohoto ustanovení do jiné hlavy a též důvodem, pro který je umožněn jednočinný souběh obou zmíněných trestných činů – viz stanovisko č. 1/2018 Sb. rozh. tr., nicméně tím není nijak popřena jeho výchozí podstata ochraňovat finanční prostředky Evropské unie před jejich (veskrze podvodným) nelegálním odčerpáváním či zadržováním. Kromě toho se s ohledem na dosavadní skutkové závěry zdá též relevantní námitka obviněného, že akceptaci uvedené obecně přitěžující okolnosti neodpovídají ani skutkové závěry soudů nižších stupňů, když finanční prostředky získané inkriminovaným podvodným jednáním byly užity na saturaci dluhů obviněným řízeného občanského sdružení (resp. spolku).

66. Podobně se v tomto případě jako významná nejeví ani přitěžující okolnost uvedená v § 42 písm. n) tr. zákoníku, že obviněný spáchal více trestných činů. Je třeba upozornit, že jde o jednočinný souběh dvou trestných činů, které jsou v trestním zákoníku upraveny z velké části k ochraně týchž zájmů, jak vyplývá i ze shora uvedeného, jen z menší části ustanovení § 260 tr. zákoníku poskytuje ochranu i dalším zájmům (viz výše). Jde spíše o záležitost legislativní úpravy (a její jisté nedokonalosti) a jejího výkladu aplikační praxí, proč na tento jeden skutek spočívající ve své podstatě v podvodném vylákání určité sumy peněz od jediného subjektu (ač mají původ u dvou subjektů) nepostačí použít jediné ustanovení a je zapotřebí jednání právně kvalifikovat jako dva úmyslné trestné činy, u nichž navíc se tatáž škoda vytýká podle obou dvou ustanovení. K argumentaci, proč byl takový přístup zvolen, je možno plně odkázat na odůvodnění již zmíněného stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. Tpjn 300/2017, které bylo uveřejněno pod č. 1/2018 Sb. rozh. tr. Z těchto důvodů má zjištění, že obviněný byl uznán vinným těmito dvěma trestnými činy nepatrný význam a nemělo by se prakticky nijak negativně promítat do úvah o výběru druhu trestu a jeho výměry jako významná přitěžující okolnost, jak to učinil soud prvního stupně a akceptoval soud druhého stupně, když konstatovaly převahu přitěžujících okolností.

67. Významnou roli při posuzování povahy a závažnosti tohoto typu trestné činnosti ovšem nemohou hrát ani ostatní přitěžující okolnosti, jak je zmiňoval soud prvního stupně, protože i ony jsou (uznáme-li jejich formální naplnění) pro tento typ trestné činnosti zcela typické a zpravidla se jimi nijak neodlišují jednotlivé případy od sebe navzájem. To platí jak pro zjištění, že se obviněný činu dopustil jako statutární orgán právnické osoby – předseda představenstva občanského sdružení, resp. předseda výboru, což soud prvního stupně posoudil jako přitěžující okolnost podle § 42 písm. f) tr. zákoníku, tak i pro konstatování spáchání trestného činu po předchozím uvážení ve smyslu § 42 písm. a) tr. zákoníku, jakož i tvrzené pokračování v trestné činnosti po delší dobu ve smyslu § 42

písm. m) tr. zákoníku. Všechny tyto okolnosti jsou pro případy dotačních podvodů a poškození finančních zájmů Evropské unie typické. Zpravidla totiž o dotace žádají právnické (a nikoli fyzické) osoby, tudíž fyzická osoba využívá při páchání svého postavení v rámci právnické osoby (obvykle přitom jedná v postavení statutárního orgánu, může ale jít i o zaměstnance, což zmiňuje totéž aplikované ustanovení o přitěžující okolnosti). Zpravidla jde též o sofistikovanou trestnou činnosti tzv. bílých límečků, vyžadující rozmyšlení a řadu po sobě následujících promyšlených a navazujících kroků, které jsou navíc rozloženy do delšího časového období (třebaže jde o jedinou dotaci, jako tomu bylo v tomto případě). S tím vším se tak počítalo již při zavádění ustanovení o těchto trestných činech, jde tak o zákonem nevyslovený předpoklad (do značné míry podobný, jako je tomu u ziskuchtivosti). Pokud by měla platit úvaha soudu prvního stupně, jíž přisvědčil i soud odvolací, musela by být prakticky v každé trestní kauze tohoto typu shledána převaha přitěžujících okolností oproti polehčujícím, což by mělo vést prakticky vždy k vybírání nejpřísnějšího druhu trestu (odnětí svobody) a jeho vyměřování vlastně vždy v horní polovině zákonné trestní sazby. Takovému názoru ovšem nemůže Nejvyšší soud přisvědčit. Ty skutkové okolnosti, které soud prvního stupně v daném případě zohlednil jako přitěžující, jsou v případech trestných činů podle § 212 a § 260 tr. zákoníku zcela typické, běžné, konkrétní závažnost daného trestného činu, nejsou-li naplněny nějakou mimořádnou měrou, nijak oproti jiným typově stejným trestným činům nezvyšují. Jinými slovy s uvedenými okolnostmi trestných případů počítal i zákonodárce při zavádění tohoto typu trestné činnosti a při stanovování jeho typové závažnosti, což promítl do stanovení rozpětí trestní sazby trestu odnětí svobody (jeho dolní i horní hranice). S naznačeným velice formalistickým vyhodnocením přitěžujících okolností, které by v konečném důsledku znamenalo přehodnocení přístupu zákonodárce, jak vyplývá z postupu soudů nižších stupňů, proto nemůže Nejvyšší soud souhlasit.

68. Nejvyšší soud nesouhlasí ani s tezí soudu prvního stupně vyslovenou v bodě 171. jeho odůvodnění, v němž soud prvního stupně nadměrně vyzdvihl význam chráněného – finančních zájmů Evropské unie, jejichž zasažení bral jako významnou okolnost přitěžující obviněnému. Takový přístup odůvodňoval také tím, že vyplývá již ze samotné věcné soudní příslušnosti k projednání trestného činu podle § 260 tr. zákoníku, jak vyplývá z § 17 odst. 1 písm. c) tr. ř. Soud prvního stupně má totiž za to, že trestné činy, k jejichž projednání je příslušný v prvním stupni krajský soud, jsou obecně závažnější, resp. mají významnější objekt (právem chráněný zájem), a to dokonce i bez ohledu na typovou závažnost stanovenou zákonodárcem (která se projevuje stanovením trestní sazby trestu odnětí svobody. Ani s tímto zobecněním Nejvyšší soud nesouhlasí. Dovozeno do důsledků by to například znamenalo, že uvedené hospodářské zájmy budou významnější, než lidská svoboda a nebo dokonce i život a zdraví, když zásahy do těchto právních statků má řešit namnoze okresní soud – viz např. § 143 odst. 1, 2 i 3, § 145 odst. 1 nebo § 173 odst. 1 tr. zákoníku. I kdyby byl význam chráněného zájmu jediným a klíčovým důvodem pro takové stanovení věcné soudní příslušnosti, šlo by o nepřípustně zjednodušující úvahu, jak vyplývá z již uvedeného. Tím spíše však jde o lichou argumentaci, je-li důvodů pro přidělení určitého typu věcí k projednání krajskému soudu výrazně více – např. jde o náročnost na právní i skutkové posouzení, potřebu specializace v kauzách méně častých, časovou náročnost a rozsáhlost věcí, typovou závažnost deliktů apod. Nadto jsou jurisdikce, které ani takové rozdělení typů věcí k projednání různými články soudní soustavy nečiní (tak např. v sousední Slovenské republice). I v tom se projevuje mechanický, obecný přístup soudů nižších stupňů, který není založen na vážení jednotlivých parametrů a míře jejich naplnění, což se má projevit ve výběru druhu trestu a v jeho výměře.

69. Jako nepřijatelné (a poněkud cynické) se pak jeví konstatování soudu druhého stupně, že délka trestního řízení a zároveň i větší časový odstup od spáchání činu, které podle důvodných námitek obviněného v odvolání vůbec nezohlednil soud prvního stupně, byly samy o sobě benefitem pro obviněného, neboť jen díky tomu se na něj vztahovala nová právní úprava vyplývající z novelizace trestního zákoníku zákonem č. 333/2020 Sb., která znamenala zmírnění právní kvalifikace (ze zvlášť

závažného zločinu na zločin). Přitom ale kromě změny označení trestných činů (a ustanovení) toto zmírnění soudy vůbec nepromítly do úvah při vybírání druhu trestu a jeho vyměřování, ba dokonce naopak odmítly ve prospěch obviněného zohlednit uvedené dvě velmi významné okolnosti, které by mu jinak prospívaly (srov. § 39 odst. 3 tr. zákoníku). Jinými slovy soud druhého stupně sice uvedl, že obviněnému zásah zákonodárce prospěl, nicméně pak schválil jeho potrestání prakticky stejné, jako kdyby takového zásahu nebylo. Tím ve své podstatě porušoval smysl a účel pravidla obsaženého v § 2 odst. 1 tr. zákoníku ve větě za středníkem (že podle pozdějšího zákona se postupuje, jeli to pro pachatele příznivější). Samotné jiné označení trestného činu a uvedení jiného ustanovení, nepromítne-li se in concreto do úvah o výběru druhu trestu a jeho výměry, v konečném praktickém důsledku obviněnému nijak zvláště neprospívá (třebaže trest je ukládán podle ustanovení s výrazně mírnější trestní sazbou trestu odnětí svobody).

70. Konečně za zjednodušené a v důsledku ne zcela korektní lze považovat též tvrzení, že trest odnětí svobody uložený obviněnému nebyl nepřiměřený, pokud byl uložen v polovině zákonné trestní sazby. Lze sice akceptovat, že výměra v trvání 5 let je skutečně přesně uprostřed trestní sazby trestu odnětí svobody v rozpětí 2 až 8 let (jde o přesný průměr – o polovinu součtu obou hranic). Chybí v tomto směru ovšem dovětek spočívající v tom, že obviněnému byl současně ukládán i další (vedlejší) trest peněžitý, a to ve výměře 500 000 Kč, který byl vyměřen ve 250 denních sazbách po 2 000 Kč. Jinými slovy v případě nezaplacení tohoto peněžitého trestu by podle současné právní úpravy obsažené v § 69 odst. 2 tr. zákoníku mělo dojít k jeho přeměně v nepodmíněný trest odnětí svobody v poměru 1:2, tj. každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě by byla přeměněna na 2 dny odnětí svobody. Potenciálně tak obviněnému hrozil výkon dalších 500 dnů odnětí svobody, tj. více než 1 roku a 4 měsíců. Že je třeba při ukládání trestu odnětí svobody zohledňovat i peněžitý trest a počet denních sazeb, který s ním má s ohledem na možnost jeho přeměny úzkou spojitosti, vyplývá z jednoznačné dikce trestních předpisů (zejména z § 68 odst. 3 druhá věta tr. zákoníku, srov. ale i § 314e odst. 5 tr. ř.). Při úvaze o následné přeměně peněžitého trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody se však celkově uložený nepodmíněný trest odnětí svobody nejeví být v polovině zákonné trestní sazby, ale významně v jeho horní polovině, ve své podstatě téměř při hranici 3/4 této trestní sazby. Takový trest se již vůbec nejeví být spravedlivým a přiměřeným. Kromě toho v rozhodnutích soudů nižších stupňů absentuje též náležité odůvodnění výroku o uložení peněžitého trestu (stanovení počtu a výše denních sazeb), jak vyplývá z ustálených požadavků judikatury – srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, uveřejněného pod č. 3/2018-V. Sb. rozh. tr.

71. Již jen proto, že panují pochybnosti o správnosti závěru o výši skutečně způsobené škody, a proto bylo třeba zasáhnout do výroku o vině, nemohl zůstat nedotčen ani navazující výrok o trestu, který ale i s ohledem na výše uvedené též sám o sobě nemohl obstát. Odvolací soud tak bude mít znovu příležitost napravit i tato další pochybení, jichž se dopustil již soud prvního stupně při ukládání trestu obviněnému. Je totiž třeba dát vesměs za pravdu námitkám obviněného, jimiž brojil proti výroku o trestu, který mu byl v tomto řízení uložen a který i dovolací soud považuje za zjevně nepřiměřeně přísný a nesprávně určený vzhledem k chybné aplikaci vyměřovacích pravidel, jak vyplývá z výše uvedeného.

72. Ze všech shora uvedených důvodů Nejvyšší soud dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu ohledně dovolatele nemůže obstát a jeho rozhodnutí musí být v této části zrušeno. Odvolací soud tak bude mít po vrácení věci možnost na podkladě podaného odvolání obviněného ve věci znovu rozhodnout a napravit shora vytýkané vady, kterých se dopustil již soud prvního stupně. Odvolacímu soudu se přitom neukládá konkrétním způsobem doplnit dokazování. Bude tak záležet na jeho vlastním uvážení, nakolik toho bude zapotřebí (především pokud jde o určení skutečné výše, resp. stanovení povinnosti k její náhradě obviněným), aby mohl náležitě vypořádat námitky obviněného způsobem, který obstojí i vzhledem právu obviněného na spravedlivý proces a na náležité

odůvodnění rozhodnutí, jež se ho týká.

V. Závěrečné shrnutí

73. Vzhledem ke všem shora zmíněným důvodům Nejvyšší soud vyhověl dovolání obviněného J. R., a podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. částečně zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 9. 2023, sp. zn. 1 To 82/2022, a to pouze ve výrocích pod body IV. a V. Ve zbývajícím rozsahu zůstal napadený rozsudek nezměněn. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Vrchnímu soudu v Olomouci přikázal,aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

74. Bude tedy na Vrchním soudu v Olomouci, aby se znovu důsledně zabýval danou věcí, napravil shora vytčená pochybení soudu prvního stupně, vypořádal se s obhajobou obviněného a své závěry přesvědčivě vysvětlil v odůvodnění svého rozsudku.

75. Nejvyšší soud připomíná, že podle § 265s odst. 1 tr. ř. je odvolací soud při novém projednání a rozhodnutí věci vázán právním názorem Nejvyššího soudu vysloveným v tomto usnesení a je povinen respektovat zákaz reformationis in peius ve smyslu § 265s odst. 2 tr. ř.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)
- Opatrovník (zmocněnec) poškozeného (exkluzivně pro předplatitele)
- Právní styk s cizinou (exkluzivně pro předplatitele)
- Podjatost soudce
- Poškozený (exkluzivně pro předplatitele)
- Odejmutí věci soudci
- Přerušení výkonu trestu odnětí svobody
- Účinné vyšetřování (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávný úřední postup
- Adhezní řízení
- Poučení o přípustnosti dovolání v trestním řízení (exkluzivně pro předplatitele)